

Д О: УСТАВЕН СУД НА РЕПУБЛИКА С. МАКЕДОНИЈА

ул. „Кеј Димитар Влахов“ бр. 19 – 1000 Скопје, Р. Македонија
тел.-факс: 02/3119-355 | www.ustavensud.mk | mail@ustavensud.mk

П О Д Н О С И Т Е Л: Политичка партија ЛЕВИЦА

[ВО СВОЈСТВО НА ОПОЗИЦИСКА ПАРЛАМЕНТАРНА ПОЛИТИЧКА ПАРТИЈА]
бул. „Јане Сандански“ бр. 113/А-4 – Општина Аеродром, 1000 Скопје
ЕМБС: 7108192|ЕДБ: 4044016512070
Трансакциска с-ка: 300000004515386 – Комерцијална банка
www.levica.mk | contact@levica.mk | тел. 075/885-645

И Н И Ц И Ј А Т И В А

ПРЕТСТАВКА ЗА ПОВЕДУВАЊЕ ПОСТАПКА

ЗА ОЦЕНУВАЊЕ НА УСТАВНОСТА И ЗАКОНИТОСТА НА ПОДЗАКОНСКИ ПРАВЕН АКТ

I

Целта на оваа иницијатива за конституциона, јудициелна, нормативна, репресивна и апостериорна контрола in abstracto, е поведување постапка за оценување на уставноста и законитоста на *Упатството за изменување и дополнување на Упатството за начинот на водење, заштита и чување на матичните книги и списи; издавање на изводи, уверенија, преписи и копии врз основа на матичните книги; водење постапка и составување на записник на најдено дете; обновување на уништени, оштетени или исчезнати матични книги, како и за обрасците на матичните книги, регистарот на матичните книги, изводите и уверенијата што се издаваат врз основа на матичните книги бр. 21-1575/1* – како подзаконски општ правен акт, донесен од страна на **Министерот за правда**, на 29 мај 2023 година, и објавено во „Службен весник на РСМ“ бр. 125/2023 од 15.6.2023 год. [во понатамошниот текст: оспорениот подзаконски акт] – во целина!

Особено спорни се новите **Обрасци бр. 4, 4-а, 4-в, 4-д, 5, 5-а, 5-в, 5-д, 6, 6-а, 6-в 6-д**, кои се составен дел од оспорениот подзаконски акт и согласно **член 3** од истиот ги заменуваат обрасците бр. 4, 4-а, 4-в, 4-д, 5, 5-а, 5-в, 5-д, 6, 6-а, 6-в 6-д, кои досега се применуваа и беа утврдени во првичното *Упатство за начинот на водење, заштита и чување на матичните книги и списи; издавање на изводи, уверенија, преписи и копии врз основа на матичните книги; водење постапка и составување на записник на најдено дете; обновување на уништени, оштетени или исчезнати матични книги, како и за обрасците на матичните книги, регистарот на матичните*

книги, изводите и уверенијата што се издаваат врз основа на матичните книги (Сл. весник на РМ бр. 110/2010 и 40/15, 203/16, 86/19).

II

Оваа Иницијатива за оцена на уставноста и законитоста на горенаведените одредби оспорени одредби ја поднесуваме, согласно член 24, став 1; член 108; член 110, став 1, ал. 2 и член 112, став 2 од *Уставот на Република С. Македонија* (1991); како и член 12 од *Деловникот на Уставниот суд на РМ* (Сл. весник на РМ бр. 70/1992 и др.).

III

Во склоп на оваа Иницијатива, поради итноста и сериозноста на ова правно прашање, паралелно и симултано истакнуваме и посебно **Барање за изрекување времена мерка** (по член 27 од Деловникот) – поради тоа што со спроведувањето во пракса на побиваниот акт, би можеле да настанат тешко отстранливи и штетни последици по уставно загарантираните права на граѓаните на Република Македонија на слободното изразување на националната припадност, заштита на сигурноста и тајноста на личните податоци, како и зачувување на општествената кохезија на македонското општество! Поради ова, неодложно БАРАМЕ во текот на траењето на постапката, а до донесувањето конечна одлука по предметов – Судот да донесе привремено *решение за запирање на извршувањето на акти или дејствија* преземени врз основа на оспорениов подзаконски акт.

IV

Бараме комплетно **поништување**, т.е. **целосна касација** со ретроактивно дејство (лат. *ex tunc* = „оттогаш“) или **укинување** со дејство *ex nunc* („отсега“ за во иднина) на оспорениот подзаконски акт – по Ваша проценка и со Ваша **конечна и мериторна одлука** – од причини што, основано, сметаме дека постојат неотстранливи материјално-правни причини за неговата ништовност/рушливост, кои се во директна спротивност со *Уставот на РМ, Законот за заштита на личните податоци* и *Законот за матичната евиденција*, а кои детално ќе ги објасниме во образложението подолу.

V

Сметаме дека горенаведените обрасци од оспорениот подзаконски акт се спротивни на следниве **уставни одредби**, стипулирани во нормативниот дел на

Уставот на РМ (1991) – особено во Делот I: Основни одредби; во Делот II: Основни слободи и права на човекот и граѓанинот – оддел 1 „Граѓански и политички слободи и права“, оддел 3 „Гаранции на основните слободи и права“ и оддел 4 „Основи на економските односи“; како и во Делот III: Организација на државната власт, оддел 3: „Влада на Република Македонија“:

а) член 8, став 1, ал. 1-4 и ал. 11 од УРМ:

Темелни вредности на уставниот поредок на Р. Македонија се:

- т. 1: основните слободи и права на човекот и граѓанинот признати во меѓународното право и утврдени со Уставот;
- т. 2: слободното изразување на националната припадност; Соодветна и правична застапеност на граѓаните кои припаѓаат на сите заедници во органите на државната власт и другите јавни институции на сите нивоа;
- т. 3: влaдеењето на правото;
- т. 4: поделбата на државната власт на законодавна, извршна и судска;
- т. 11: почитувањето на општо прифатените норми на меѓународното право.

б) член 18 од УРМ:

Се гарантираат сигурноста и тајноста на личните податоци.

На граѓаните им се гарантира заштита од повреда на личниот интегритет што произлегува од регистрирањето на информации за нив преку обработка на податоците.

в) чл. 51 од УРМ

Во Република Македонија законите мораат да бидат во согласност со Уставот, а сите други прописи со Уставот и со закон.

Секој е должен да го почитува Уставот и законите.

г) чл. 88, ст. 2 в.в. чл. 89, ст. 1 од УРМ

Своите права и должности Владата ги врши врз основа и во рамките на Уставот и законите. [...]

Владата ја сочинуваат претседател и министри.

***

Сметаме дека горенаведените норми од оспоредниот подзаконски акт се спротивни на следниве законски одредби, стипулирани во **Законот за заштита на личните податоци** (Сл. весник на РСМ бр. 42/2020 и 294/21) – особено во Делот I. Општи одредби; и Делот II. Начела:

Член 4

Дефиниции

2. „Обработка на личните податоци“ е секоја операција или збир на операции кои се извршуваат врз личните податоци, или група на лични податоци, автоматски или на друг начин, како што се: собирање, евидентирање, организирање, структурирање, чување, приспособување или промена, повлекување, консултирање, увид, употреба, откривање преку пренесување, објавување или на друг начин правење достапни, усогласување

или комбинирање, ограничување, бришење или уништување;

13. „Посебни категории на лични податоци“ се лични податоци кои откриваат расно или етничко потекло, политички ставови, верски или филозофски убедувања или членство во синдикални организации, како и генетски податоци, биометриски податоци, податоци што се однесуваат на здравјето или податоци за сексуалниот живот или сексуалната ориентација на физичкото лице...“.

Член 5

Забрана на дискриминација

Заштитата на личните податоци се гарантира на секое физичко лице без дискриминација заснована врз неговата националност, раса, боја на кожата, верски уверувања, етничка припадност, пол, јазик, политички или други верувања, материјална положба, потекло по раѓање, образование, социјално потекло, државјанство, место или вид на престој или кои било други лични карактеристики.

Член 9

Начела поврзани со обработката на лични податоци

„(1) Личните податоци се:

- обработуваат согласно со закон, во доволна мера и на транспарентен начин во однос на субјектот на личните податоци („законитост, правичност и транспарентност“);

- собираат за конкретни, јасни и легитимни цели и нема да се обработуваат на начин што не е во согласност со тие цели. Натamoшната обработка за цели на архивирање од јавен интерес, за научни или историски истражувања или за статистички цели, во согласност со членот 86 став (1) од овој закон, нема да се смета дека не е во согласност со првичните цели за кои се собрани личните податоци („ограничување на целите“);

- соодветни, релевантни и ограничени на она што е неопходно во однос на целите заради кои се обработуваат („минимален обем на податоци“);

- точни и каде што е потребно ажурирани, при што ќе се преземат сите соодветни мерки за навремено бришење или коригирање на податоците што се неточни или нецелосни, имајќи ги предвид целите заради кои биле обработени („точност“);

- чувани во форма која овозможува идентификација на субјектите на личните податоци, не подолго од она што е потребно за целите поради кои се обработуваат личните податоци. Личните податоци може да се чуваат подолго од нивниот рок на чување ако се обработуваат само за целите на архивирање од јавен интерес, за научни или историски истражувања или за статистички цели во согласност со членот 86 став (1) од овој закон, а со применување на соодветни технички и организациски мерки согласно со овој закон, заради заштита на правата и слободите на субјектот на личните податоци („ограничување на рокот на чување“);

- обработени на начин кој обезбедува соодветно ниво на безбедност на

личните податоци, вклучувајќи заштита од неовластена или незаконска обработка, како и нивно случајно губење, уништување или оштетување, со примена на соодветни технички или организациски мерки („интегритет и доверливост“).

(2) Контролорот е одговорен за усогласеноста со ставот (1) на овој член, при што е должен да ја демонстрира усогласеноста (отчетноста).“

Член 13

Обработка на посебни категории на лични податоци

„(1) Забранета е обработка на посебните категории на лични податоци определени во членот 4 став (1) точка 13 од овој закон.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член, обработка на посебните категории на лични податоци може да се врши ако:

1) субјектот на лични податоци дал изречна согласност за обработка на тие лични податоци за една или повеќе конкретни цели, освен кога со закон е предвидено дека забраната од ставот (1) на овој член за обработка на такви податоци не може да се отповика од субјектот на личните податоци;

2) обработката е неопходна за целите на извршување на обврските и остварувањето на посебните права на контролорот или на субјектот на личните податоци во областа на вработувањето и социјалната сигурност и во прописите за социјална заштита, доколку тоа е дозволено со закон или колективен договор, во кои се предвидуваат соодветни мерки за заштита на фундаменталните права и интереси на субјектот на лични податоци;

3) обработката е неопходна за заштита на суштинските интереси на субјектот на личните податоци или на друго физичко лице, кога субјектот на личните податоци физички или правно не е во можност да ја даде својата согласност;

4) обработката се извршува во рамките на легитимните активности со соодветни заштитни мерки од одредена фондација, здружение или некоја друга непрофитна организација со политичка, филозофска, религиозна или синдикална цел и под услов обработката да се однесува само на членови на овие организации или на нивни поранешни членови или на лица кои имаат редовни контакти со нив во врска со нивните цели и под услов личните податоци да не се откриваат надвор од таа организација без согласност на субјектите на личните податоци;

5) обработката се однесува на лични податоци, кои очигледно се објавени јавно од субјектот на личните податоци;

6) обработката е неопходна за воспоставување, практикување или одбрана на правни барања или секогаш кога судовите дејствуваат во рамките на нивните надлежности;

7) обработката е неопходна поради причини од јавен интерес врз основа на закон пропорционално на целта и почитување на суштината на правото на заштита на личните податоци, како и обезбедување соодветни и конкретни

мерки за заштита на фундаменталните права и интереси на субјектот на личните податоци;

8) обработката е неопходна за целите на превентивна или трудова медицина, за проценка на работоспособноста на вработениот, медицинска дијагноза, обезбедување на здравствена или социјална нега или третман или за целите на управување со услугите и системите за здравствена или социјална заштита, врз основа на закон или во согласност со договор со здравствениот работник во кој предмет се условите и заштитните мерки наведени во ставот (3) на овој член;

9) обработката е неопходна за целите од јавен интерес во областа на јавното здравство, како што се заштита против сериозни прекугранични закани за здравјето или обезбедување на високи стандарди за квалитет и безбедност на здравствената заштита и лековите или медицинските помагала, врз основа на закон, во кој се предвидени соодветни и конкретни мерки за заштита на правата и слободите на субјектот на личните податоци, особено заштита на деловна тајна;

10) обработката е неопходна за целите на архивирање од јавен интерес, за целите на научни и историски истражувања или статистички цели во согласност со членот 86 став (1) од овој закон, врз основа на закон, што е пропорционално на целта во согласност со почитување на суштината на правото на заштита на личните податоци и обезбедување соодветни и конкретни мерки за заштита на основните права и интереси на субјектот на личните податоци...“.

*

Исто така, сметаме дека горенаведените норми од оспоредниот подзаконски акт се спротивни на следниве законски одредби, стипулирани во **Законот за матичната евиденција** (Сл. весник на РМ бр. 8/1995 и 38/02, 66/07, 98/08, 67/09, 13/13, 43/14, 148/15, 27/16, 64/18, 14/20, 129/23) – особено во Делот V. Заеднички одредби:

Член 20

Матичарот ги запишува во матичните книги само оние податоци што му се пријавени, односно што ги содржи актот од надлежниот орган.

Член 24

Матичните книги се заклучуваат и заверуваат на крајот на секоја календарска година.

Член 29

Матичните книги се чуваат, заштитуваат и користат во согласност со закон.

Исправите од членот 28 на овој закон се издаваат на барање на лицето на кое се однесуваат податоците во тие исправи. Исправите се издаваат и на заинтересирано лице, односно правно лице или орган кога за тоа има правен интерес утврден со закон.

Право на увид во матичните книги или во списите и решенијата врз основа на кои се врши запишување во матичните книги има лицето на кое се однесуваат податоците или друго заинтересирано лице, ако за тоа има непосреден правен интерес утврден со закон.

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ

1. СО ОБРАСЦИТЕ ОД ОСПОРЕНИОТ ПОДЗАКОНСКИ АКТ СЕ ВОВЕДУВА НОВА ГРАФА – „НАЦИОНАЛНОСТ“ ВО ИЗВОДИТЕ ОД МАТИЧНА КНИГА, СПРОТИВНО НА УСТАВ И ЗАКОН

Суштинската разлика помеѓу новоутврдените обрасци бр. 4, 4-а, 4-в, 4-д, 5, 5-а, 5-в, 5-д, 6, 6-а, 6-в, 6-д за изводите од матична книга и обрасците кои истите ги заменуваат е воведувањето на нова, досега непостоечка **дополнителна графа – „Националност“**?¹ Ова истакнување на националниот/етничкиот атрибут на личноста во новите планирани *изводи од матичните книги* ќе важи за: (а) родителите на лицето за кое е издаден Извод од матичната книга на родените; (б) венчаните во Изводот од матичната книга на венчаните; па дури и за (в) умрениот во Изводот од матичната книга на умрениите!?

Квазиаргументот дека ова се прави со цел усогласување на „балансер и Бадентер“, односно дека овој досега невиден преседан е во склад со т.н. **соодветна и правична застапеност** е целосно искривен и логички невалиден – од причина што ја вулгаризира оваа темелна вредност и истата ја сведува на шаблонизирана операција, затоа што се стреми да ја претвори во ригидна математичка присутност, при што задолжителното изјаснување пред матичарот за да добиете извод ќе значи еден вид на „запечатена писмена изјава“ пред државен чиновник за вашата национална/етничка припадност, што понатаму би ги спречило судовите да го толкуваат слободното изразување на националната припадност во духот на уставот. Впрочем, во моментот, не постои ниту една законска пречка што ги спречува институциите да обезбедат *правична застапеност во администрацијата* – напротив, од извештаите на Народниот правобранител од изминатава деценија, јасно се гледа дека ова начело, од година во година, е сè подобро реализирано и имплементирано, односно Омбудсманот нотира перманентен напредок во спроведувањето на ова

---

¹ Околу термилошката дилема за етничка, т.е. *национална припадност*, сакаме да потенцираме дека нашиот Устав го користи терминот „националност“ како синоним за „етничка припадност“ – видно од нормативниот текст на Уставот на РМ (1991), каде што е пропишана надлежноста на Уставниот суд за мониторирање и јурисдикција на забраната за дискриминација на граѓаните по основ на: „пол, раса, верска, национална, социјална и политичка припадност“ [чл. 110, ст. 1, ал. 3 од УРМ]!

начело! Оттука, наводниот „недоволен напредок“ во реализацијата на начелото на правична застапеност претставува исклучок, а не правило – па, согласно тоа, сметаме дека внесувањето на национална/етничка графа во јавна исправа за сите граѓани нема само по себе да ги исправи евентуалните нотирани системски слабости предизвикани од недоволниот административен капацитет на некои институции. Дополнително, нема никаква гаранција дека оспорените измени на Упатството ќе ја подобрат меѓуетничката кохезија во едно мултиконфесионално и мултиетничко општество какво што е нашето.

Имајќи ја предвид т.н. **позитивна дискриминација**, во делот на правичната застапеност на малцинствата, постои општ впечаток во јавноста дека помалите етнички заедници (Турци, Роми, Срби, Власи, Бошњаци) се само неми набљудувачи на процесот за вработување „по балансер“, имајќи предвид дека меѓуетничките односи во јавниот дискурс доминантно се претставени како *бинационани* – т.е. како односи меѓу Македонците [како мнозински конститутивен и државотворен народ] и Албанците [како народност, односно најбројно малцинство, т.е. „дел од друг народ“]!? А имајќи ја предвид социо-економската состојба во државава, па оттаму и примамливоста на вработувањето на државно во јавниот сектор – легитимно се поставува прашањето дали облигаторното внесување на национална/етничка во изводите, всушност, нема да значи отворена врата за автоасимилирање на две нивоа: прво – постои опасност помалите етнички заедници постепено да се претопат во двете актуелно доминантни; и второ – постои реална опасност, македонското население да се „бугаризира“ за само 250 денари [колку што чини таксата за вадење извод], односно декларирањето Бугарин во матично да биде основ за полесно вадење бугарски пасоши, како што веќе најавија некои антимакедонски и пробугарски здруженија финансирани од бугарските тајни служби, кои посветено работат на *демакедонизација* на Македонците не само во Македонија, туку и во соседните држави.

2. ЛИЧНО ЧУВСТВО НА ГРАЃАНИНОТ НЕ МОЖЕ ДА СЕ ДОКАЖУВА СО ЈАВНА ИСПРАВА, Т.Е. СО ДОКУМЕНТ ИЗДАДЕН ОД ДРЖАВЕН ОРГАН

Ова невралгично прашање отвори значајни потпрашања од општествен, уставен и интеграциски карактер, затоа што воведувањето ваква графа во изводот од матичните книги – како јавни регистри, го рedefинира значењето на самиот **извод од матично** – како доказно средство и јавна исправа со соборлива, но претпоставена точност на впишаните податоци (лат. *praesumptio iuris*). Ова, од друга страна, го подрива граѓанскиот идентитет за сметка на етничкиот, што е спротивно на добрите европски практики, бидејќи ниту една држава во Европа и во

цивилизираниот свет² нема воспоставено ваква расистичка, шовинистичка, ксенофобична и заостаната практика!

Ова значи дека изводите од матичните книги изготвени согласно со оспорениот подзаконски акт ќе ја откриваат националноста на горенаведените лица, со што, апсурдно, истите ќе имаат улога на **јавни исправи** со кои се докажува националната/етничка припадност на одреден граѓанин – бидејќи согласно чл. 1, ст. 2 и чл. 1-а, ст. 1, ал. 1 од *Законот за матична евиденција* (1995): „Матичните книги, изводите и уверенијата што се издаваат врз основа на матичните книги се јавни исправи! Извод од матична книга претставува јавна исправа која се издава на пропишан образец, врз основа на податоците од матичните книги“ – како изворник на личните податоци!

Овој *sui generis* изворник понатаму е основа за издавање на други јавни исправи [пр. лична карта, возачка дозвола, сообраќајна дозвола или пасош] кои се во надлежност на Министерството за внатрешни работи кое, пак, може да ги провери од воспоставените евиденции/регистри кои се водат и ажурираат врз основа на претходно утврдени и спроведени управни постапки. Оттука, веродостојноста на националната/етничка припадност, по природа на нештата, е емпириски **непроверлив податок** – токму затоа што кај нас, како и во сиот цивилизиран свет, не е предвидена никаква претходна правна постапка за утврдување на националноста, односно етничката припадност на граѓаните, првенствено заради фактот дека станува збор за внатрешно лично чувство за припадност на одредена заедница на индивидуата, ниту пак има посебна евиденција која е во надлежност на некоја институција од каде би можело да се добие или провери наведениот контроверзен податок.³

Дополнително, од аспект на целисходноста, оваа информација е и одвишен и **непотребен податок** *vis-à-vis* постоечката легислатива за безбедност и заштита на личните податоци – во смисла на тоа дека државата воопшто не треба да прибира и чува персонални податоци за населението кои не се релевантни за одредена постапка (управна или судска). Воедно, во предметниот материјал – освен *огласите за вработување во јавна администрација* – не е наведен никаков дополнителен елемент зошто се направила ваквата спорна измена на Упатството, ниту пак е наведен било каков здраворазумски аргумент кој би допринел за оправданоста и

---

² Види ја и анализата со наслов *Правен осврт и мислење во однос на предлогот за додавање графа за етничка припадност во личните карти на граѓаните* (2021) на Хелсиншкиот комитет за човекови права.

³ *Per analogiam*, овој аргумент е доставен како негативно *Мислење на Владата на РМ бр. 44.5.-12736/1-20* (9.02.2021) за неносење на своевременно контроверзниот *Предлог-Закон за изменување и дополнување на Законот за лична карта* – кога пратениците на екстремистичката БЕСА сакаа да воведат иста ваква графа во личните карти, кои патем речено, исто така имаат статус на „јавна исправа“.

потребата од ваквата подзаконска измена, која останува прост и примитивен министерски каприц.

Но, вреди да се напомене дека досега пред нашите судови се поведени десетици спорови, во кои одбиените кандидати како тужители, барале да се утврди ништовност на постапката за вработување затоа што некој од пријавените кандидати се декларирал како Македонец, албанец, Турчин, Ром, Влав и сл. – но, **домашната судска пракса** е едногласна дека „слободното изразување на етничката припадност е длабоко лично убедување и интимно уверување, и е уставно загарантирано право“ – што значи, дека е дозволено и сосем возомжно јас денес да се чувствувам за Ром, утре за Влав, а задутре за Србин...

Во смисла на наведеното, *argumentum a fortiori*, изјаснувањето на националната/етничка припадност е лично граѓанско право и интуитивна **персонална определба на индивидуата** и истото не би можело, ниту би требало да подлежи на бирократско и ЗАДОЛЖИТЕЛНО „изјаснување“ пред матичар, ниту пак воопшто да се истакнува во јавна исправа – како што е *изводот од матичните книги*, од причина што на индивидуата, како субјект на правото [лат. *personae physicae* / физичко лице], никој не може да ѝ забрани или, пак, да ја натера да се изјасни како се чувствува по национална/етничка припадност – било каде и било кога!!!

Ова значи дека ова персонално уставно загарантирано субјективно право во себе ги супсумира и: (а) правото да не се изјасниш како се идентификуваш + (б) правото да ја промениш еднаш веќе изјаснетата етничка определба, т.е. твоето самоперцепирање и [само]чувство! Ова, пак, би создало дополнителни штетни последици и огромни **проблеми во праксата** кои би биле нерешливи и подложни на разно-разни злоупотреби од секаков вид. Дотолку повеќе, ние сме средина со многу етнички „мешани бракови“ чиишто потомци се *пола/пола* (50%:50%) во етничка смисла, па овие лица противуставно ќе бидат приморани да мораат да се декларираат некако – само за да добијат извод од матично, што е нон-сенс. Или можеби, наредна фаза е на овие лица да им се бара и генетска DNK анализа за да ја докажат својата „чистокрвност“ и да имаат „педигре“ за припадност кон одредена нација!?

3. ОСПОРЕНИОТ ПОДЗАКОНСКИ АКТ Е СПРОТИВЕН НА УСТАВНИОТ ПОРЕДОК НА РЕПУБЛИКАТА И НА ВАЖЕЧКОТО ЈАВНО ПРАВО

„Слободното изразување на националната припадност“ е темелна вредност на уставниот поредок на РМ согласно чл. 8 од Уставот! Значењето на овој *ius cogens* уставен приод е што ја признава слободата на националната определност како израз на целосно слободната волја на човекот во поглед на националната припадност. Оттука, впишувањето и „забетонирањето“ на националното потекло во

јавна исправа, каква што е изводот од матична книга согласно *Законот за матична евиденција* (1995), е во целосна и флагрантна спротивност на уставниот поредок на Републиката. Впрочем, оваа темелна вредност на уставниот поредок претставува можност [а не должност!] граѓанинот слободно да ја изрази својата национална припадност или да се воздржи од изјаснување за ова сензитивно приватно и емоционално прашање без никаква закана од правна санкција.

Исто така, тоа го вклучува и неприкосновеното **право да се промени** националната/етничка припадност! Со новоутврдените обрасци за изводите од матична книга, националноста на граѓаните е републички институционално утврдена во јавни исправи, со што изразувањето на поинаква национална припадност потенцијално би можело да се толкува како кривично дело – *Давање лажен исказ* [казниво по чл. 367 од Кривичниот законик], *Фалсификување исправа* [казниво по чл. 378 од КЗ] или други казнени или прекршочни деликти. Оттука, со оспорениот подзаконски акт слободата на изразување на националната припадност флагрантно, непримерно и непропорционално се ограничува поради стравот од санкција (лат. *ius puniendi*), и потенцијално дури и идна евентуална кривична одговорност!?

Уставниот суд дополнително треба да има предвид дека со новите обрасци воведени од страна на еден возгордеан и необразован министер кој е поклоник на балистичката великоалбанска идеологија, се поттикнуваат **етно-трибалистички поделби** и институционална поделба на граѓаните по етнички линии, што не може да биде насочено кон ништо друго освен загрозување на суверенитетот и територијалниот интегритет на Република Македонија и нејзината унитарност! Од особена важност, во овој контекст, е што во самата *Преамбула на Уставот на РМ* граѓаните на Република Македонија „преземаат одговорност за сегашноста и иднината на нивната Татковина и пред идните генерации за зачувување и развој на соживот во Македонија“! Овој владин министер е очигледно недораснат на таквата морална и уставна одговорност, поради што Уставниот суд е должен да го одбрани македонското граѓанско општество од овој непромислен акт и каприц на еден неодговорен поединец и сецесионистички настроен политичар.

Со ова, основните вредности врз кои почива Уставот на РМ се дрско прекршени од страна на Министерот за правда – како инокосен орган со егzekутивни ингеренции. *Темелните вредности* на уставниот поредок се базични норми на Уставот на РМ преку кои се обезбедува долготраен развиток на демократскиот политички систем на Републиката и ова нивна повреда преставува напад врз **демократскиот дух на Уставот!** Уставниот суд, како чувар на конституционализмот, има обврска да го спречи и поништи ваквиот противправен акт на јавно исмевање и рушење на концептот на владеењето на правото (англ. *Rule of Law*) втемелен во нашиот уставен и политички систем.

4. СО ОСПОРЕНИОТ ПОДЗАКОНСКИ АКТ СЕ ПОВРЕДУВА ПРАВОТО НА ЗАШТИТА НА ПОСЕБНИТЕ ЛИЧНИ ПОДАТОЦИ

Членот 18 од Уставот на РМ ја гарантира **сигурноста и тајноста на личните податоци**, а на граѓаните им гарантира и заштита од повреда на личниот интегритет што произлегува од регистрирањето на информации за нив преку обработка на податоците! Подетална нормативна разработка на овие уставни одредби наоѓаме во важечкиот *Закон за заштита на личните податоци*, кој е усогласен со законодавството на Европската унија и претставува позитивно-правен текст преку кој се обезбедува и гарантира заштита на личните податоци согласно највисоките цивилизациски стандарди. Веќе видовме дека Законот за заштита на личните податоци, како *lex specialis*, изречно забранува обработка на посебни категории на лични податоци, како што се лични податоци кои откриваат расно или **ЕТНИЧКО ПОТЕКЛО**.

Исклучоците во кои обработката на ваков вид на посебно заштитени лични податоци е дозволена, поставуваат висок праг на заштита кој не може да го помине наведувањето на националната/етничка припадност во изводите од матична книга. Согласно чл. 9 од Законот за заштита на личните податоци, личните податоци се „обработуваат согласно со закон, во доволна мера и на транспарентен начин во однос на субјектот на личните податоци“ (**законитост, правичност и транспарентност**)! Дополнително, овој член пропишува дека личните податоци се „соодветни, релевантни и ограничени на она што е неопходно во однос на целите заради кои се обработуваат“ („минимален обем на податоци“)!

Етнички обележаните изводи од матичната книга, како релевантна и веродостојна јавна книга, го загрозува остварувањето на ваквата законски пропишана заштита на личните податоци. Само како илустрација за целосната апсурдност и незаконитост на обрасците во оспорениот подзаконски акт е околноста што, каде и на одреден граѓанин да му се побара извод од матичната книга на венчаните, на увид на службеникот кој го прима таквиот документ ќе биде – етничкото потекло на граѓанинот, со што во прекумерна мера ќе се обработуваат **несоодветни и нерелевантни за конкретната цел чувствителни податоци** за граѓаните. Во оваа насока треба да се има предвид дека согласно со чл. 4, ст. 1, т. 2 од Законот за заштита на личните податоци, под „обработка на лични податоци“ се подразбира и увид врз личните податоци!

Оттука, иако во чл. 88, ст. 2 од Уставот, изречно е предвидено дека Владата, а оттаму и владините министри, „своите права и должности ги вршат врз основа и во рамките на Уставот и законите“, со оспорениот подзаконски акт Министерот за правда своеволно се дрзнува не само да дерогира, туку и самостојно да креира легислатива која е **ексклузивна законска материја** (*materia legis*)! Владин министер нема никаква можност за интервенција преку подзаконски правен акт во

законодавството, во спротивно малициозно се деградира и изместува постојниот јавно-правен поредок (лат. *ius publicum*) утврден со императивни норми во позитивното домашно законодавство.

5. КОМПАРАТИВНАТА АНАЛИЗА ПОКАЖУВА ДЕКА ОВА Е НЕПОЗНАТ ФЕНОМЕН ВО СОВРЕМЕНИТЕ ДЕМОКРАТСКИ ОПШТЕСТВА

Споредбено-правно гледано, компаративната анализа, ни покажува дека во поблискиот и поширокиот регион не е познат ваков пример – што значи дека ова би било каприциозен и тенденциозен балкански, т.е. **македонски преседан!**? Како земји за пример ги посочуваме сите држави од поранешна Југославија, Балканот плус земјите-членки на ЕУ, како и други европски и светски држави (!) – каде што воопшто нема вакви недоветни „екскурзии“, односно компаративните податоци се апсолутно во прилог на оваа наша иницијатива, правејќи го овој министерски преседан непостоечки во ниту една современа, напредна и цивилизирана држава.

Попрецизно, од околу 200 држави во светот, само околу 20-на, или 10% од државите во светот, имаат некаква си присутност на етничка, расна или верска декларација во јавна исправа [најчесто опционална, а не облигаторна!] – и тоа: три држави во Африка; две во Азија; две во Латинска Америка итн. Тоа значи дека огромното мнозинство од **90% од државите во светот** признати од ООН, немаат вакво нешто какво што си замислил креативниот министер од националистичката партија Алијанса за Албанците!

Споредбено, анализирајќи над 134 држави во светски рамки, општ е заклучокот на истражувачите дека овој потег има повеќе негативни, отколку позитивни импликации во секојдневниот живот на луѓето! Малубројните афрички и азиски држави кои го познаваат овој феномен се карактеризираат по тоа што постои тензија, насилство и нетолеранција меѓу различните културни групи. Од искуствата на овие земји се покажа дека воведувањето **етничка профилација и идентификација** е контроверзна државна политика, која предизвикува далекусежни и длабоки општествени поделби и проблеми, па дури и граѓански војни, етнички чистења и геноциди [пр. Руанда]. Преку наложувањето задолжителна групна идентификација во личен документ издаден од јавната власт, граѓанинот станува повеќе подложен на колективно профилирање, стереотипизација, гетоизација и етничка сегрегација – кое, во време на криза, може да резултира со таргетирање, затворање, депортација, па дури и смрт.⁴

Од достапната база на Комисијата за спречување и заштита од дискриминација, во периодот 2011–2019 година, по основ на национална/етничка

---

⁴ Така и: *Стручно мислење по предлогот за воведување на категоријата етничка припадност на државната Комисија за спречување и заштита од дискриминација* – КСЗД бр. 03-70/1 (19.04.2021).

припадност поднесени се вкупно 127 претставки! Ваквото задолжително изјаснување на етничката/национална припадност, во нашата општествена реалност, ќе доведе до зголемување на т.н. **интерсекциска дискриминација**, односно истата ќе влијае повеќе негативно и непропорционално на лицата или групите кај кои етницитетот/националноста истовремено и неразделно е поврзана со некоја друга дискриминаторска основа. Комисиската проекција е дека со воведувањето на оваа нова, екстремно штетна и досега непозната пракса, ваквата дискриминација ќе биде во пораст, а не во опаѓање! Затоа, нивното мислење е дека: (1) меѓународните добри практики покажуваат дека е насушно потребно избегнување на ваквите национални/етнички изјаснувања, бидејќи тие водат кон додатна изолација и сегрегација на најзагрозените маргинализирани групи; (2) pro futuro се подотвора вратата за идно расно и етничко профилирање, кое е неразделно поврзано со понатамошно цепање на општественото ткиво и дезинтеграција на општествената кохезија и на социјалните и културни врски помеѓу заедниците.

6. МЕЃУНАРОДНОТО И ЕВРОПСКОТО ПРАВО ГО ЗАБРАНУВААТ БАРАЊЕТО ЗАДОЛЖИТЕЛНИ ПОДАТОЦИ ЗА НАЦИОНАЛНО ИЛИ РАСНО ПОТЕКЛО, СО ЦЕЛ ПРОФИЛИРАЊЕ НА ЛИЧНОСТА

Имајќи ја предвид стратешката определба на Македонија за полноправно членство во Европската унија, повторно е потребно да се нотира фактот дека **ниту една земја-членка на ЕУ и на Советот на Европа не предвидува** национална/етничка припадност во било каква јавна исправа!

ЕУ оди и уште подалеку. Во земјите-членки на ЕУ податокот за етничко потекло е изречно и стого забранет, согласно чл. 9 од **Регулативата за генерална заштита на податоците** (*General Data Protection Regulation – 679/2016*) која е транспонирана во нашето национално законодавство, преку претходно споменатиот Закон за заштита на личните податоци (2020):

Се забранува процесуирање и обработка на лични податоци кои откриваат расно или етничко потекло, политички ставови, религиозно/верско или друго филозофско убедување, или членство во синдикати, обработка на генетски податоци, биометриски податоци за единствено идентификување физичко лице, податоци за здравствената состојба или податоци за сексуалниот живот или за сексуалната ориентација на личноста.

Дополнително, во **Рециталот 51 – GDPR 679/16** се нагласува дека:

Личните податоци кои по својата природа се особено чувствителни од гледна точка на основните [човекови] права и слободи, заслужуваат посебна заштита – бидејќи контекстот на нивното обработување би можел да создаде значителни ризици за основните слободи и права. Овие

персонални податоци треба да вклучуваат лични податоци кои откриваат расно или етничко потекло... [зат. цит.].

***

Поради сè што е наведено претходно, сметаме дека неуставното и незаконитото *Упатството за изменување и дополнување на Упатството за начинот на водење, заштита и чување на матичните книги и списи; издавање на изводи, уверенија, преписи и копии врз основа на матичните книги; водење постапка и составување на записник на најдено дете; обновување на уништени, оштетени или исчезнати матични книги, како и за обрасците на матичните книги, регистарот на матичните книги, изводите и уверенијата што се издаваат врз основа на матичните книги бр. 21-1575/1 (29 мај 2023)*, е инкомпатибилно со нашиот уставен поредок, при што истото треба што побрзо **да биде касирано** и веќе да не постои во нашиот правен систем.

* **НАПОМЕНА:** Врз основа на досегашното лошо искуство при комуникацијата со Вашите служби, како подносител, **БАРАМЕ** да бидеме перманентно, навремено и писмено известени за понатамошното постапување, како и за исходот од оваа наша Иницијатива – согласно чл. 13 и чл. 22, ст. 1-2 од Вашиот *Деловник за работа* (1992).

Скопје
28.VI.2023

П о д н о с и т е л :
ПП ЛЕВИЦА

Застапник по закон:
проф. д-р **Димитар Анасиев – претседател**
[Пратеник во Собранието на РМ]
